

امکان‌سنجی واگذاری پروژه‌های سوریه به معماران ایرانی با روش نظریه داده بنیاد

محمد رضا بمانیان^۱، بتول السلیمان^{۲*}

۱. استاد، مهندسی معماری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر، تهران

۲. دانشجوی دکتری، مهندسی معماری، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده هنر، تهران

* تهران، صندوق پستی ۱۴۹۷۷۱۳۱۱۱، b.alsulaiman@modares.ac.ir

چکیده

هدف از این مقاله، شناسایی امکان‌سنجی واگذاری پروژه‌های مسکونی سوریه پس از جنگ به معماران ایرانی است. روش تحلیل داده‌ها در این تحقیق کدگذاری نظری برگرفته از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد است. جامعه آماری تحقیق، مهندسان معماری ایرانی به‌علاوه استادان دانشگاهی سوریه را شامل می‌شود. یافته‌ها: اولاً رابطه معناداری بین دو کشور مذکور در حوزه‌های مختلف وجود دارد که معماری یکی از این حوزه‌ها به شمار می‌رود. ثانیاً، بررسی ویژگی‌های معماری منطقه، مشارکت شهروندان، برنامه‌ریزی و هماهنگی با معماران سوریه به‌عنوان عوامل مهم در مطالعه شناسایی شدند. ارزش: این پژوهش برای معمارانی که در کارهای بازسازی و نوسازی در سوریه شرکت می‌کنند انجام شده است. این مقاله به‌طور خلاصه، دربردارنده توضیح نکاتی برای شروع کارهای طراحی بناهای جدید بعد از جنگ است. نتایج نشان داد که بر اساس فرضیه‌ها، مصاحبه‌ها و مدل پیشنهادی، پیشنهادی‌های کاربردی جهت ساخت بناهای مسکونی متناسب با نیازهای ساکنان سوریه، مشاوره بین معماران سوریه و ایران قبل از شروع کارهای طراحی می‌تواند اولین گام برای شروع کار موفق به حساب آید.

کلیدواژگان

معماران ایرانی، داده بنیاد، پروژه‌های معماری، بناهای مسکونی، سوریه

Feasibility Study of Assignment of Syrian Projects to Iranian Architects Using Grounded Theory

Mohammad Reza Bemanian¹, Batool Alsulaiman^{2*}

1. Professor, Department of Architecture, Faculty of Art, Tarbiat Modarres University, Tehran, Iran

2. PhD student of architecture, Faculty of Art, Tarbiat Modarres University, Tehran, Iran

* P.O. Box 1497713111, Tehran, Iran, b.alsulaiman@modares.ac.ir

Abstract

Purpose: The purpose of this article is to determine the feasibility of handing over Syrian residential projects to Iranian architects after the war. **Methodology:** The method of data analysis in this research is theoretical coding derived from the method of data-based Grounded theory. The statistical population of the study included Iranian architectural engineers as well as Syrian university professors. **Findings:** First, there is an important relationship between the two countries in different fields, i.e., architecture is one of these areas. Second, the study of the architectural features of the region, citizen participation, planning and coordination with Syrian architects were identified as important factors in the study. **Originality:** This study was conducted for architects participating in reconstruction and renovation work in Syria. This article gives you a brief overview of how to start designing new buildings after the war. **Results:** The results showed that based on the hypotheses, interviews and the proposed model, practical suggestions for the construction of residential buildings designed for the needs of Syrian residents, consultation between Syrian and Iranian architects before starting design work could be the first step to a successful start.

Keywords

Iranian Architects, Grounded Theory, Architectural Projects, Residential Buildings, Syria.

۱- مقدمه

می‌بینند. حتی زمانی که دولت تصمیم بگیرد به خاطر آسیب‌ها، خسارت‌ها و رنج‌های شهروندان را جبران کند به ارزیابی میزان آسیب می‌پردازند ولی پرداخت کمک‌هزینه‌ها به دلیل تعداد زیاد آسیب‌دیدگان در مراحل بعد صورت می‌گیرد.

تخریب ناشی از جنگ‌های طولانی مدت در یک کشور، مرزهای هولناکی دارد. شکی نیست که این تخریب بر مالکیت خصوصی شهروندان تأثیرگذار است. در شهرهای جنگ‌زده، بسیاری از ساختمان‌ها به‌طور کامل یا تا حدی تخریب‌شده، تعداد زیادی از مغازه‌ها یا خودروها توسط انفجارها آسیب

تصمیم درستی است؟ این سؤال، پرسش‌ها و خواسته‌های فرعی دیگر را پدید می‌آورد، بنابراین مصاحبه انجام شده با سه سؤال باز و کلی شروع شده است. مانند:

- ۱) میزان آشنایی شما با معماری سوریه در چه سطحی است؟ برای مثال، آیا تشابه بین معماری سوریه و معماری ایران وجود دارد؟
 - ۲) اولین اقدام معماران ایرانی برای ساخت‌وساز چیست؟ چه راهکارهایی را می‌توان برای طراحان و سازندگان در ساخت بناهای مسکونی در کشور دیگر ارائه داد؟
 - ۳) چگونه می‌توان در واحدهای مسکونی جدید، به نیازهای ساکنان مختلف پاسخ گفت؟ نظر شما در خصوص میزان مشارکت مردم در ارائه پیشنهادها چگونه است؟
- پاسخ به هر یک از این پرسش‌ها و پرسش‌های مشابه، میزان آشنایی معماران ایرانی با معماری سوریه را فراهم می‌آورد.
- البته سؤالات بعدی بر اساس روند مصاحبه و پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان پرسیده می‌شد و در طول آن در مواقع لزوم از سؤالات کاوشگران استفاده می‌شود؛ مانند:

- می‌توانید در این باره توضیح بیشتری دهید؟
 - می‌شود منظورتان را واضح‌تر بیان کنید؟
- اهداف تحقیق حاضر را به شرح زیر می‌توان بیان کرد:
- ارائه یک مدل نظری متناسب با حوزه‌ی مطالعه به منظور تبیین میزان آشنایی معماران ایرانی با معماری سوریه،
 - گونه شناسی عوامل موفقیت پروژه‌ها، شناسایی پیامدهای مسکن موفق از منظر مشارکت‌کنندگان، و در نهایت،
 - شناسایی امکان واگذاری پروژه‌های مسکونی در سوریه به معماران ایرانی.

۳-۱- روش بررسی

تحقیق حاضر از نظر روش اجرای آن، تحقیق کیفی، به لحاظ هدف، از نوع تحقیقات بنیادی و روش مورد استفاده در قسمت اول این تحقیق، نظریه داده بنیاد است. نظریه داده بنیاد همان نظریه زمینه‌ای، گراند تئوری یا نظریه مبنایی است [3]. داده بنیاد یک روش تحقیق استقرایی با رویکرد کاملاً کیفی و یک شیوه پژوهشی اکتشافی است [4]. هدف نظریه زمینه‌ای، تولید تئوری از خلال بررسی و مطالعه‌ی فرایندهای اجتماعی بر اساس جمع‌آوری و تحلیل نظام‌مند داده‌هاست [24]. عمده‌ترین تفاوتی که بین این روش تحقیق و سایر روش‌ها وجود دارد این است که این تحقیق در پی آزمون زمینه‌ها و رسیدن به درستی و یا نادرستی نظریه نیست، بلکه خود نظریه‌ساز است [5].

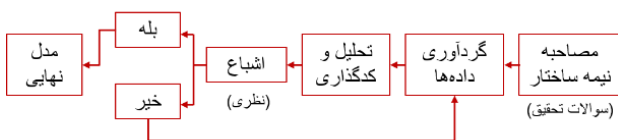

Fig. 1 Stages of Grounded Theory Research

شکل ۱ مراحل اجرای تحقیق بر اساس گراند تئوری (نظریه داده بنیاد)

از آنجاکه روش پژوهش داده بنیاد است و در این شیوه پژوهشی، نمونه‌گیری تا اشباع داده‌ها استمرار دارد، لذا، پس از انجام دادن هر مصاحبه، به هر جمله یا عبارت گفته‌شده مشارکت‌کنندگان، یک کد اختصاص یافت،

بیش از نیمی از جمعیت سوریه به دلیل جنگ داخلی در جمهوری عربی سوریه که از سال ۲۰۱۱ میلادی آغاز شد، مجبور به ترک خانه‌های خود شده‌اند. تقریباً ۵۰ درصد از شهرهای مهم سوریه آسیب بزرگ دیده یا ویران شده‌اند، و حداقل ۱۲۰۰۰۰۰ خان، ۱۵۴۹ مکان عبادت و ۴۰۰۰ مدرسه تخریب شده‌اند [1].

از آنجاکه سوریه ۹ سال تحت تأثیر جنگ قرار گرفته است، لذا لازم است همه اقدام‌های ممکن صورت گیرد تا مشکلات مسکن کاهش یابد؛ مردم آسیب‌دیده حق بهره‌مندی از زندگی در مسکن استاندارد را دارند. همان‌طور که بیان شد دو طرف ایران و سوریه به حضور مؤثر و مشارکت فعال ایران در روند بازسازی سوریه و واگذاری اجرای پروژه احداث ۲۰ الی ۳۰ هزار واحد مسکونی از پروژه‌های سازمان مسکن استان‌های حلب، حمص و دمشق به جمهوری اسلامی ایران تأکید نمودند [2]. دو کشور ایران و سوریه بر اساس توافق‌نامه‌ی امضاشده می‌توانند مشکلات و موانع بر سر راه همکاری مشترک را مورد بررسی قرار دهند و برطرف کنند که در نهایت انجام دادن این پروژه و پروژه‌های دیگر به نفع هر دو طرف خواهد بود.

مسئله اصلی در اینجا دریافت و فهم این نکته از منظر معماران ایرانی و سوری است که چگونه می‌توان برای مردم آسیب‌دیده بناهای استاندارد و متناسب با نیازهای آنها و روش زندگی آنها را ساخت.

بی‌تردید پی بردن به مهم‌ترین مشکلات ساخت‌وساز بناهای معماری سوریه یا حداقل مشکلات طراحی بناها از منظر معماران ایرانی به‌عنوان پیش‌نیاز ارائه راه‌حل علمی و کاربردی جهت پیدا کردن راه‌حل مشترک ضروری خواهد بود. لذا این تحقیق با رویکردی کیفی به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی است؛ از منظر معماران ایرانی و سوری، و پس از واگذاری پروژه‌های سوریه به معماران ایرانی؛ چگونه و طی چه راهکارهای عملیاتی می‌توان پروژه‌های مناسب و موفق مطرح کرد؟

۱-۱- بیان مسأله

هم‌اکنون که جنگ در حال اتمام است؛ کارهای ساخت‌وساز در حال شروع هستند. حکومت باید قدرت پاسخگویی سریع به نیازمندی‌های جدید آوارگان را داشته باشد. یکی از کارهای انجام‌شده، تفاهم‌نامه‌ای بین ایران و سوریه در زمینه‌ی همکاری در بخش مسکن امضا شده است و متعاقب آن پروژه‌ی احداث ۲۰-۳۰ هزار واحد مسکونی در سوریه به جمهوری اسلامی ایران واگذار شده است. پس مسأله این است اکنون که کارهای ساخت‌وساز در حال انجام است؛ ممکن است به خاطر فقدان نظریه محصول کار مطلوب نباشد. باید توجه داشت که ساختن بناهای مسکونی باید بر اساس تجربه‌ها، تحقیقات و نظریه‌ها اتفاق بیفتد تا بتواند بر پایه نیازهای امروز ساکنان منطقه ساخته شود. می‌توان گفت که ساختن بناهای مسکونی با در نظر گرفتن محدودیت‌ها و فرصت‌ها ضروری خواهد بود. بنابراین محققان در این پژوهش در پی تبیین امکان‌سنجی واگذاری پروژه‌های معماری مسکونی در سوریه به معماران ایرانی بوده‌اند.

هرگاه مسکن ساخته‌شده منطبق بر روش‌های سکونت، شیوه‌ی معیشت و در ارتباط با محیط و پیرامون بلا فصل نباشد، در مدتی نه چندان طولانی دچار تغییراتی خواهد شد [23].

۲-۱- پرسش‌ها و اهداف تحقیق

در این تحقیق سؤال اصلی این است که معماران ایرانی به چه میزان با معماری سوریه آشنایی دارند؟ آیا واگذاری پروژه‌های سوریه به معماران ایرانی

را دارد که در هنگام ارایه داده، ارجاعاتی به پیشینه می‌نماید تا حمایت بیرونی برای مدل نظری فراهم آورد [7].

در بررسی پیشینه نظری تحقیق، لازم است که هم مبانی مرتبط با ساخت مسکن جدید و هم مبانی بازسازی مسکن پس از جنگ مورد توجه قرار بگیرد.

گرچه طبق مطالعات و بررسی‌های انجام‌شده در زمینه موضوع تحقیق، پژوهش‌های مربوط به معماری سوریه وجود ندارد، اما در ادامه به برخی از مطالعات مربوط به بازسازی و نوسازی معماری مسکونی در ایران اشاره می‌گردد.

۲-۱- پیشینه تحقیقات و تجارب بازسازی

پیشینه تخصصی به‌عنوان مأخذی از داده‌های بیشتر مطالعه می‌شود تا با داده‌هایی که به دست می‌آید مقایسه شود، این کار سطح نظری را ارتقا می‌دهد.

جدول ۲ برخی از پژوهش‌های انجام‌شده در مورد بازسازی

Table 2 Some research on reconstruction

نام تحقیق	خلاصه
مسکن خرمشهر از الگوی بومی تا ضوابط طراحی (۱۳۸۹)	نویسنده این تحقیق بر اساس مطالعاتی که در مورد مسکن بومی خرمشهر قبل و بعد از جنگ انجام داده، نشان داد که نتیجه تحلیل‌های انجام‌شده اقلیم و فرهنگ از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در شکل‌گیری کالبد مسکن بومی خرمشهر هستند. لذا عوامل نشأت‌گرفته از اقلیم و فرهنگ نظیر جهت‌گیری ساختمان‌ها، استفاده از حیاط مرکزی، مزیف، پاشویه و ... هویت‌بخش مسکن بومی خرمشهر هستند [8].
رویکردهای بازسازی مسکن پس از سانحه؛ از تولد تا بلوغ (۱۳۹۰)	در این تحقیق نویسنده در مورد تاریخچه مسکن بازسازی پس از سانحه سخن گفته و توضیح داده که انتخاب رویکرد یا رویکردهای بهینه، نیازمند ملحوظ داشتن شاخص‌هایی از قبیل هزینه‌ی بازسازی، ارتقای وضعیت ایمنی خانوار و جامعه، ترمیم و بهبود معیشت، شرایط سیاسی حاکم، زمینه‌های فرهنگی موجود، مکانیزم‌های تطبیق، و چگونگی بالا بردن ظرفیت‌های جامعه‌ی آسیب‌دیده است؛ بنابراین مشورت با مردم و ارزیابی نیازها و ظرفیت‌های آن‌ها، قبل از اتخاذ تصمیمات اجرایی امری مهم است. عوامل کلیدی که در روند تصمیم‌گیری نقش ویژه‌ای دارند شامل دولت مرکزی، نهاد مسؤل بازسازی، سازمان‌های مشارکت‌کننده در بازسازی، دولت محلی و جامعه‌ی آسیب‌دیده است. چگونگی تعامل میان بازیگران مزبور، در اتخاذ رویکرد بهینه‌ی بازسازی اثر می‌گذارد [9].

گاه به یک خط چند کد و در برخی موارد به چند خط، یک کد اختصاص یافته، داده‌ها به روش پیشنهادی استرواس و کوربین که مشتمل بر کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) است، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. البته برخی از این واژگان، عیناً گفته‌های مشارکت‌کنندگان و برخی استنباط نگارنده از گفتارهای ایشان است. مشخصات دموگرافیک شرکت‌کنندگان در جدول ۱ داده شده است:

جدول ۱ مشخصات دموگرافیک شرکت‌کنندگان

Table 1 Demographic characteristics of participants

سطح تحصیلات	جنس	وضعیت اشتغال	میانگین سن	محل زندگی و کسب کار
دانشجویان	مرد: ۴ نفر	۵ شاغل	۲۷ -	همه در شهر
دکترای معماری	زن: ۵ نفر	۴ غیرشاغل	۳۵	تهران زندگی و کار می‌کنند

شایان ذکر است که این نظریه داده بنیاد ذاتاً تعمیم‌پذیری آماری ندارد و در عوض دارای تعمیم‌پذیری مفهومی است [5].

در فرایند نظریه داده بنیاد، نخست پژوهشگر با سؤالی کلی، پژوهش را آغاز می‌کند. این سؤال باید موضوع مورد مطالعه و تمرکز اصلی پژوهش را مشخص کند. سؤال‌هایی که در این نظریه مطرح می‌شود عموماً سؤال‌های کلی و باز است، ضمن آنکه پیچیدگی چندان زیادی ندارد [6]. سپس داده‌ها جمع‌آوری شده، در سیر تکاملی خود تا رسیدن به نظریه مراحل زیر را طی می‌کنند: "مقوله سازی"، "مفهوم‌سازی"، "مؤلفه‌سازی"، "بعدسازی" و "تدوین نظریه" [25]. در مجموع می‌توان برای روند انجام پژوهش ۴ گام را برشمرد: ۱- تعیین موضوع، ۲- جمع‌آوری داده‌ها، ۳- تجزیه و تحلیل داده‌ها، ۴- نگارش و ارایه نظریه [26].

در پژوهش حاضر به‌منظور اعتبار ابزار مصاحبه از روش‌های زیر استفاده شده است:

- ۱- درگیر بودن طولانی مدت: زمان سه‌ماهه برای انجام مصاحبه‌ها و هدایت مستقیم مصاحبه‌ها با معماران ایرانی و معماران سوریه
- ۲- بررسی مشارکت‌کنندگان: ارایه گزارش به مشارکت‌کنندگان و دریافت بازخورد در مورد تفسیرهای استخراج‌شده از مصاحبه‌ها
- ۳- کسب اطلاعات: بررسی کدهای استخراج‌شده توسط متخصصان حوزه و استاد دانشگاه
- ۴- برای اعتبار داده‌ها: مصاحبه مجدد و تأکید بر کدها و اعمال تغییرات لازم شده
- ۵- جهت تضمین قابلیت اطمینان، از مصاحبه با معماران و استادان دانشگاه در سوریه برای ارزیابی نتایج حاصل از مصاحبه‌های نیم ساختار استفاده شد. که در این قسمت از تحقیق با استفاده از روش تحلیلی و مصاحبه ساده انجام شده است.

۲- پیشینه تحقیق

ادبیات تحقیق در روش کیفی در طول پیشرفت مطالعه یا بعد از آن انجام می‌شود. در نظریه داده بنیاد باید به این نکته توجه داشت که مرور پیشینه نه گویای مفاهیم عمده و نه ارایه‌دهنده فرضیه‌هاست؛ بلکه نشان‌دهنده وجود شکاف یا نوعی سوگیری در دانش موجود است، مرور پیشینه این سودمندی

بازسازی
قصر
شیرین از
روایت تا
واقعیت
(پژوهشی
برای دست
یافتن به
محتوای
نظری
طرح‌های
بازسازی)
(۱۳۹۱)

این تحقیق در مورد بازسازی منطقه قصر شیرین است. قصر شیرین، نمونه‌ای از شهرهایی است که پس از جنگ بازسازی شده و الگوی مناسبی برای بررسی محتوای نظری و تجربی روند بازسازی است. در این تحقیق با استفاده از روش تحقیق کیفی، این نتایج به دست آمده که محتوای نظری روند بازسازی با گفتمان میان عوامل ذینفع آغاز و تشکیل می‌گردد، نیازهای بازسازی و مصلحت عمومی را تشخیص داده، نظرهای ذینفعان را به تصمیم‌های اجرایی تبدیل می‌کند، فاصله تصمیم‌گیری و اجرا را کاهش می‌دهد و چشم‌انداز آینده شهر را ترسیم می‌کند [10].

مستندساز
ی بازسازی
شهر
فردوس
پس از
زلزله یال
۱۳۴۷
(۱۳۹۶)

این تحقیق در مورد شهر فردوس در استان خراسان جنوبی است. پژوهشگر توضیح داده که پس از زلزله، در مرحله بازسازی، مردم به دو گروه تقسیم شدند: گروهی به رهبری یکی از شخصیت‌های مذهبی، محلی را که بعدها به اسلامیه شهرت پیدا کرد برای بازسازی پیشنهاد دادند و گروه دوم کسانی بودند که در فردوس ماندند. در نهایت با تصمیم دولت، شهر جدید مجاور شهر قدیم ساخته شد. در شهر جدید بعضی از مردم از بناهای دولتی استفاده نکرده و خود شروع به ساخت خانه کردند. پس از تحلیل وضعیت موجود در سطح شهر و مسکن؛ نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در مناطق دولتی‌ساز، توجه بیشتری به افزایش مقاومت و کارایی شهر و مسکن شده است در عوض سنت‌ها و نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ساکنان کمتر مورد توجه قرار گرفته است [13].

ارزیابی
فرآیند
مشارکت
مردم در
بازسازی
سکونتگاه‌ها
ی زلزله‌زده
(مطالعه
موردی:
دهستان
شیروان)
(۱۳۹۲)

این پژوهش باهدف ارزیابی فرآیند مشارکت مردم در بازسازی سکونتگاه‌های آسیب‌دیده، نوشته شده است. محدوده انجام تحقیق، دهستان شیروان از توابع شهرستان بروجرد است، که در جریان زلزله سال ۱۳۸۵ دچار تخریب جدی شد. روش انجام تحقیق توصیفی-همبستگی است و داده‌های موردنیاز با استفاده از پرسشنامه جمع‌آوری شده است. نتایج به دست آمده از این بررسی‌ها نشان دهنده آن است که به رغم اهمیت بسیار زیاد توجه به نیازها و علائق مردم به خصوص در نواحی روستایی و همچنین تجارب کشورهای دیگر از موفق نبودن این پروژه‌ها، به دلیل عدم مشارکت مردم، بازهم مردم سانحه دیده و خواسته‌های آنان و در مجموع ابعاد کالبدی و مالی در جریان بازسازی در نظر گرفته نشده است [11].

بازسازی
پس از
جنگ
محله‌ی
جمال‌ی
اصفهان
(۱۳۹۷)

این مقاله با هدف بررسی نظریه‌ها و روند بازسازی بافت‌های ارزشمند تاریخی و استخراج درس‌هایی از آن، صورت گرفت. پس از بررسی نظریات بازسازی و استخراج شاخص‌ها، آن‌ها را با وضع موجود در محله جماله در شهر اصفهان سنجیده تا بتوان دریافت که آیا اجرای عملیات بازسازی با مبانی نظری موردنظر منطبق بوده است یا خیر؟ برنامه بازسازی در جماله با هدف احیای محله با استفاده از پایه‌های نظری منطبق بر اصول معماری سنتی صورت گرفت که انتظار می‌رفت نمونه موفق‌تری ارائه کند، اما در اجرا نتوانست موفق عمل کند و خروجی این پروژه بازسازی، چهره متفاوتی از معماری بومی منبعث از اصول معماری ایرانی و زندگی ساکنان نشان داده است. در نتیجه بافت از نظر کالبد، نظام اجتماعی و اقتصادی، دگرگونی‌های غیرمنتظره‌ای یافت. نتایج حاصل از این پژوهش گویای این نکته است که آنچه در چارچوب نظری این پروژه مطرح شده با آنچه نتیجه آن پس از گذشت سی سال می‌نماید، بسیار متفاوت و اهداف موردنظر، محقق نشده است [14].

رویکردها و
سیاست‌ها
ی نوسازی
شهری (از
بازسازی تا
بازآفرینی
شهری
پایدار)
(۱۳۹۳)

این مقاله به بررسی سیر تحول رویکردها و سیاست‌های نوسازی شهری از نخستین اقدامات در چارچوب بازسازی تا بازآفرینی شهری پایدار می‌پردازد. در مقاله حاضر دیدگاه‌های اندیشمندان و عوامل مؤثر بر دگرگونی‌ها از حدود نیمه دوم قرن بیستم میلادی تاکنون استخراج، طبقه‌بندی و تحلیل شده‌اند. نتایج حاصل از پژوهش بیانگر آن هستند که رویکرد یکپارچه، کاربرد مفهوم مشارکت در همکاری بخش‌های خصوصی و دولتی، تأکید بر هویت محلی و حس مکان، شهرها به عنوان مکان‌های رقابتی، محیط‌هایی به لحاظ اجتماعی همه‌شمول و به لحاظ اقتصادی شکوفا و عرصه‌های عمومی سرزنده از اهم مؤلفه‌ها و معیارهای بازآفرینی شهری پایدار با اولویت‌گذاری اجتماعی هستند [12].

در ارتباط با پروژه‌های بازسازی مسکن «به‌خصوص در ایران» تاکنون مقالات پژوهشی مختلفی تدوین شده است؛ از جمله مقالاتی که در جدول ۲ بیان شده است. در تحقیقات اشاره شده، مؤلفه‌های مهم برای ساخت مسکن پس از سانحه بررسی و ارزیابی شده، در تعدادی از این مقالات نگاه کلی و گذرا به ویژگی‌های مسکن وجود دارد و در تعدادی از آنها نیز نمونه‌هایی ذکر شده که دید جزئی و تحلیلی با توجه به شرایط اقتصادی-فرهنگی منطقه به کار گرفته شده است.

به‌طور خلاصه، با توجه به مرور انجام شده بر پژوهش‌های مرتبط، از دو منظر می‌توان تفاوت‌هایی بین این مطالعه و موارد قبلی در نظر گرفت:

- ۱- در بیشتر مقالات، ضمن بررسی روند بازسازی مسکن پس از جنگ یا ارزیابی فرآیند مشارکت مردم در بازسازی سکونتگاه‌های آسیب‌دیده به این موضوع در ضمن تحلیل‌های کلی و گاه شخصی (بدون بررسی میدانی) اشاره شده است، اما تحلیل جدی و عمیق درباره نحوه تأثیر مردم و میزان رضایت مردم از ساخت‌وساز بناهای مسکونی بر اساس نیازها و شرایط آنها به‌ویژه در میان اقشار مختلف صورت نگرفته است.
- ۲- علاوه بر آن در پژوهش‌های پیشین اشاره به مواردی نظیر عملکرد مشابه، سبک معماران، شرایط منطقه، فرم، هویت،

پژوهشگر هم‌زمان با گردآوری داده‌ها، به ثبت اندیشه‌ها و تفسیر خود از تعامل با داده می‌پردازد و این نیز یک فرآیند مستمر و پیوسته است. این امر به کمک روشی تحت عنوان یادداشت‌برداری یا فیش‌برداری میسر است. گردآوری اطلاعات تا رسیدن به نقطه اشباع ادامه دارد و یکی از نشانه‌های رسیدن به نقطه اشباع روبه‌رو شدن با داده تکراری است [15].

از آنجا که ابزار اصلی در انجام این پژوهش مصاحبه است، نمی‌توان از قبل مشخص نمود که چه تعداد افراد بایستی در این مطالعه انتخاب شوند تا پدیده مورد بررسی در مطالعه کیفی به‌طور کامل شناسایی شود. بر همین اساس، تعیین حجم نمونه در تحقیقات کیفی فرمول خاصی ندارد، نمونه‌گیری تا جایی ادامه پیدا می‌کند که به حالت اشباع تئوریک برسد، یعنی نظرهای افراد پاسخ‌دهنده به هم شبیه شود و پاسخ‌های دریافتی و متغیرهای یافته شده به تکرار برسد [29].

۳-۳- کدگذاری یا طبقه‌بندی داده‌ها

پس از جداسازی داده‌های گردآوری شده از مجموعه گزاره‌های استخراج شده، داده‌ها کدگذاری اولیه شدند و سپس کدها با عنوان‌هایی کلی‌تر در جدول جداگانه‌ای، کدگذاری محوری گردیدند. سپس سعی شد مفهوم مشترک مابین کدهای محوری، به‌عنوان مؤلفه انتخابی یا گزینشی مطرح شود [16].

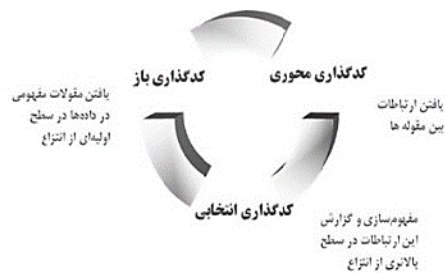

Fig. 2 Steps in Coding the Grounded Theory Method [۸]

شکل ۲ مراحل انجام کدگذاری در روش داده بنیاد [16]

۳-۳-۱- کدگذاری باز

این مرحله از روش نظریه داده بنیاد بلافاصله بعد از اولین مصاحبه است. به عبارت دیگر، محقق پس از هر مصاحبه شروع به پیدا کردن مفاهیم و انتخاب برجسته‌های مناسب برای آنها و ترکیب مفاهیم مرتبط می‌کند. مراحل کدگذاری باز عبارت است از: ۱- تحلیل و کدگذاری، ۲- کشف طبقه‌ها، ۳- توصیف طبقه‌ها با توجه به خصوصیات آنها، ۴- جدول کدگذاری باز [17].

هدف در این مرحله، نخست کدگذاری باز داده‌های حاصل از مرحله قبل است. مراد نگارنده از کدگذاری باز در اینجا، ردیف‌سازی یا الفبایی کردن داده‌های گردآمده به منظور حذف داده‌های مشابه و تکراری و یا تصحیح داده‌هاست [18]. به‌طور کلی، در کدگذاری باز قصد آن است تا داده‌ها و پدیده‌ها در قالب مفاهیم درآید [19].

در این مرحله (کدگذاری باز) متن مصاحبه بارها و بارها خوانده شد و بعد از نشانه‌گذاری و شکستن داده‌ها، هر مفهومی که به ذهن می‌رسید مدنظر قرار گرفت. در این قسمت محدودیتی برای نام‌گذاری مفاهیم وجود ندارد؛ بنابراین تعداد کدها در این مرحله بسیار زیاد بود؛ اما رفته‌رفته به علت تکراری بودن اطلاعات، این کدها کمتر شد. در این قسمت از پژوهش حاضر،

مورد توجه قرار گرفته است؛ اما مواردی نظیر آشنا بودن با اقلیم که در این پژوهش انجام شده در مطالعات قبلی اشاره‌ای به آن نشده است.

۳- مبانی نظری و بحث موضوع

کلید موفقیت ساختن بناهای جدید پس از جنگ، ایجاد ارتباط بین بناهای ساخته‌شده و مصرف‌کننده، زمینه‌ی ساخت، روش ساخت، سرعت ساخت و کیفیت ساخت نمادین است.

مسکن به‌عنوان یکی از عناصر حیاتی زیست انسان و تأمین‌کننده‌ی نیازهای مختلف او در مقیاس ملی و بین‌المللی مورد توجه است. می‌توان گفت که در عرصه‌های مختلف جهانی و در دوره‌های مختلف، دسترسی به مسکن یا سرپناه مناسب یکی از حقوق و نیازهای انسانی شناخته‌شده است. منظور از مسکن به‌عنوان نیاز، دربرگیرنده‌ی مجموعه‌ای از نیازهای انسان است که پاسخ‌گوی نیازهای فیزیولوژیک، روانی و حس تعلق خاطر انسان باشد [27]. ولی باید توجه داشت که مفهوم مسکن برای کلیه افراد، بیشتر بعدی معنایی داشته است تا ماهیتی مادی و کالبدی؛ ابعاد حسی، آرامش و امنیت از اصلی‌ترین معیارهای مهم مسکن است [28].

۳-۱- شرح پژوهش

این مقاله به دنبال "امکان واگذاری پروژه‌های ساخت بناهای مسکونی پس از جنگ سوریه به معماران ایرانی" بر اساس روش تحلیل کیفی داده بنیاد است. در این راستا، شناخت مفهوم و مراحل انجام روش داده بنیاد برای انجام تحقیق ضروری است. از این رو، پژوهش دو بخش مجزا دارد که هر بخش روش پژوهش خاص خود را طلب نموده است. در قسمت اول تحقیق، ضروری بوده است تا موضوع انجام پروژه‌های معماری خارج از مرز ایران از نظر معماران ایرانی مورد بررسی قرار گیرد و در این قسمت از روش مصاحبه نیم ساختار استفاده شد. در قسمت دوم تحقیق، شاخص‌های موفقیت پروژه‌های انجام‌شده با همکاری دو کشور از معماران سوریه مورد بررسی قرار گرفت و این قسمت از تحقیق با استفاده از مصاحبه ساده انجام شد و در نهایت نتایج حاصل از این دو بخش مورد تحلیل و بررسی قرار گرفتند.

به‌طور کلی، جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات، مراحل انجام روش داده بنیاد از جمله تدوین پرسش‌های پژوهش، گردآوری داده‌ها، کدگذاری داده‌ها در سه مرحله، کدگذاری باز، کدگذاری محوری، کدگذاری انتخابی انجام شد، نوشتن یادداشت‌های تحلیلی شامل: ثبت اندیشه‌ها و تفسیر خود از داده‌ها، نگارش و تدوین تئوری در تحقیق و تبیین امکان‌سنجی نظر معماران در مورد معماری سوریه صورت گرفت.

۳-۲- تشکیل پایگاه داده‌ها

بر پایه گام نخست روش داده بنیاد، در مرحله اول بدون آنکه پای فرضیه‌ها به میان آورده شود به تعیین مسأله می‌پردازد و مسأله بعداً به‌صورت سؤال‌هایی مطرح می‌گردد. به نظر می‌رسد امکان‌سنجی واگذاری پروژه‌های سوریه به معماران ایرانی، می‌تواند در حوزه‌های مرتبط به نوسازی و بازسازی کمک کند؛ از جمله اینکه نشان می‌دهد اطلاعات معماران ایرانی در مورد معماری و جامعه سوریه بایستی بیشتر باشد.

سپس در مرحله دوم روش داده بنیاد جمع‌آوری اطلاعات است. بعد از طرح سؤالات اولیه، نمونه‌برداری نظری در این مطالعه و کار تحلیل آغاز می‌گردد؛ یعنی جمله‌های موجود در متن خام خط به خط مطالعه و به آنها کد اختصاص می‌یابد.

مفهوم‌های مشابه شناسایی شد و زیر عنوان خرده مقوله‌ها و مقوله‌های ویژه‌ای طبقه‌بندی شدند با این توضیح که مقوله باید از دیگر مفهوم‌ها انتزاعی‌تر باشد [20]. در این قسمت محدودیتی برای نام‌گذاری مفاهیم وجود ندارد؛ بنابراین تعداد کدها در این مرحله بسیار زیاد بود (حدود ۱۰۰ کد)؛ اما رفته‌رفته به علت تکراری بودن اطلاعات، تعداد این کدها کمتر شد.	تعلق و دلبستگی مردم به محلات خود	تعلق خاطر مردم به خانه‌ها و محل زندگی خود	مشارکت مردم در کارهای طراحی	شرایط علی
کدگذاری گاهی از ذخیره مفاهیمی که پژوهشگر قبلاً در مطالعات حرفه‌ای خود انجام داده است، نشأت گرفته است و گاهی از واژه‌هایی که مصاحبه‌شونده به کار برده بود، استفاده شد. در جدول ۳ زیر مفهوم‌های به‌دست‌آمده از یافته‌های پژوهش و روند مقوله‌پردازی مفهوم‌ها نشان داده شده است.	احساس ایمنی و امنیت در داخل شهرک خود	احساس آسایش و راحتی		
	احساس اعتماد و دلگرمی در مناطق خود			
	بررسی روش زندگی مردم منطقه	نیازهای ساکنان		
	نیازهای جدید مردم پس از جنگ			
	فرهنگ خاص منطقه			
	روش‌های ساخت‌وساز	محل خاص	شرایط خاص	شرایط علی
	موقعیت جغرافیایی زمین		انجام پروژه	
	مورد نظر پروژه			
	آشنایی معماران ایران با سرزمین سوریه	آشنایی	کارهای مشترک	شرایط تعاملی
	فعالیت‌های مشترک دو کشور	کار مشترک	معماران دو کشور	
	گروه‌های مشترک معماری خاص			
	باور هر دو کشور به همکاری	انجام کارها به امید موفقیت‌آمیز بودن	درک ضرورت انجام پروژه‌های مشترک	پیامد
	ارایه راهکارهای عملیاتی مورد قبول دو طرف			
	احساس مسؤلیت از طرف معماران ایرانی و انجام پروژه‌های مناسب			

۳-۳-۲- کدگذاری محوری

کدگذاری محوری، فرآیند ربط دهی مؤلفه‌ها به زیر مقوله‌ها و پیوند دادن مقوله‌ها در سطح ویژگی‌ها و ابعاد است. این کدگذاری، به این دلیل محوری نامیده شده است که کدگذاری حول محور یک مقوله تحقق می‌یابد. در این مرحله مقوله‌ها، ویژگی‌ها و ابعاد حاصل از کدگذاری باز، تدوین شده و سر جای خود قرار می‌گیرد تا دانش فزاینده‌ای در مورد روابط ایجاد گردد [21]. طبقه‌بندی و مؤلفه‌پردازی در کدگذاری باز به کاهش تعداد واحدها می‌انجامد که باید با آنها کار کنیم.

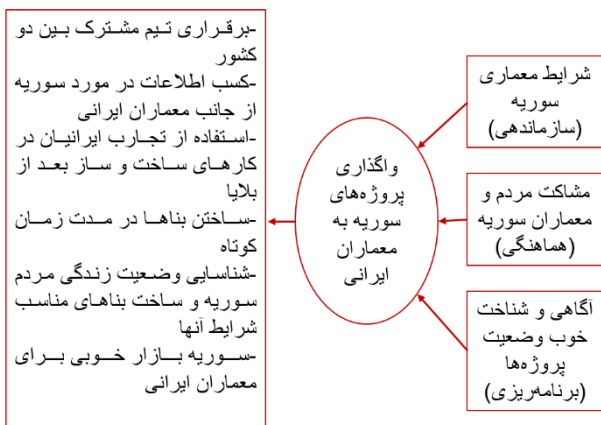
جدول ۳ زیرمفهوم‌های به‌دست‌آمده از یافته‌های پژوهش و روند مقوله‌پردازی مفهوم‌ها و کدگذاری محوری منتج از آن (منبع: داده‌های گردآوری شده از مصاحبه‌ها با معماران ایرانی)

Table 3 Sub-concepts derived from the research findings and the process of conceptualizing the categories and the resulting axial coding (Source: data collected from interviews with Iranian architects)

مفاهیم	طبقه‌بندی	مؤلفه‌های محوری	نوع مؤلفه‌ها
شناخت در حد تئوری	آشنایی غیر کافی	شناخت	شرایط
عدم آگاهی کامل	با معماری سوریه	معماری سوریه	علی
آشنایی مختصر			
عدم آگاهی به زندگی مردم	شباهت و تفاوت		
تشابه معماری به خاطر موقعیت جغرافیایی دو کشور	معماری سوریه و ایران		
تفاوت فرهنگ و ملیت	شناخت وضعیت		
بررسی وضعیت جاری	موجود		
احتیاط در کارهای ساخت‌وساز			
یارانه‌ها و تسهیلات معماران و متخصصان سوریه به ایرانیان	حفظ	توجه به هویت	شرایط علی
ضرورت توجه به ویژگی‌های مناطقی که ساخته شده و بازسازی شده‌اند	شاخصه‌های خاص معماری		
استفاده از اسناد و مدارک معماری پیش از شروع کار			
مصالح بومی منطقه	حفظ مناطق مسکونی و ساختار جامعه		
عدم تغییر در ساختار و وضعیت بناهای مسکونی سنتی			
حفظ ویژگی‌های اصلی بناها			

۳-۳-۳- کدگذاری انتخابی

این مرحله آخرین مرحله‌ی کدگذاری است که در آن مؤلفه اصلی انتخاب شده و پیوند آن با دیگر مقوله‌ها تعیین می‌گردد. تفسیر و بیان رابطه‌ی میان مؤلفه اصلی و دیگر مؤلفه‌ها با توجه به مدل ارائه شده پژوهش صورت می‌گیرد. چرا که در کدگذاری محوری، اساس کدگذاری انتخابی پی‌ریزی می‌شود [20]. در این تحقیق مؤلفه‌های هویت معماری، عدم آگاهی، شباهت به خاطر موقعیت، انجام پروژه، حکومت و معماران شناسایی شدند.

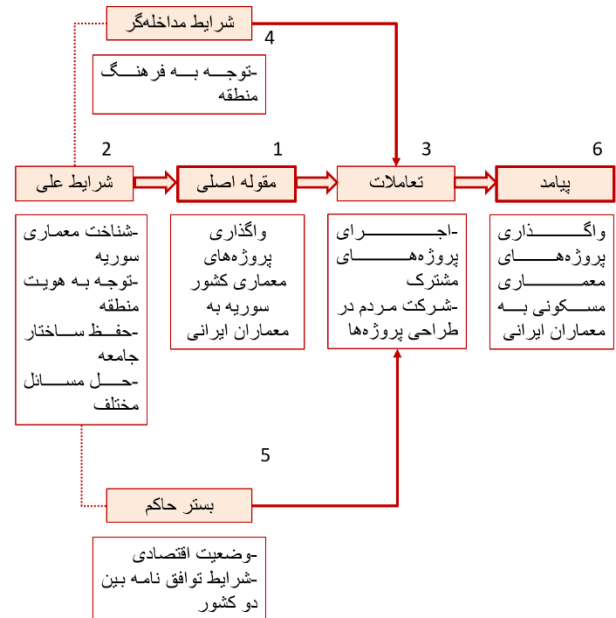

Model 1 Selected coding based on axial coding and extracted concepts

مدل ۱ کدگذاری انتخابی بر اساس کدگذاری محوری و مفاهیم استخراج شده

۳-۴- ارایه راه‌حل یا عرضه مدل یا تئوری جدید

مرحله نهایی در تئوری داده بنیاد، مدل‌سازی یا تئوری‌پردازی است. نتیجه مراحل قبلی که در پی تلاش برای پاسخ به سؤال اصلی و سؤالات فرعی مطرح شد، مبتنی بر مقوله‌های استخراج‌شده از مفاهیم فرعی و اصلی است.

Model 2 Paradigm of Coding Feasibility Assignment of Syrian Residential Architecture Projects to Iranian Architects (Iranian Architects' Impression)

مدل ۲ پارادایمی از کدگذاری امکان‌سنجی و‌گذاری پروژه‌های معماری مسکونی سوریه به معماران ایرانی (از منظر معماران ایرانی)

بر اساس مدل پارادایمی استخراج‌شده، پیشنهادها یا فرض‌های مطرح‌شده به شرح ذیل است:

- فرض ۱: موفقیت پروژه‌های معماری سوریه که توسط معماران ایرانی انجام‌شده + و‌گذاری پروژه‌های مختلف جدید به معماران ایرانی.
- فرض ۲: انجام کارهای قابل قبول مرهون حل مشکلات و مستلزم مشارکت مردم در کارهای طراحی و آگاهی کامل به شرایط سوریه و معماری آن.
- فرض ۳: با توجه نمودن به نظر مردم و معماران سوریه و رفت‌وآمد معماران ایرانی به سوریه می‌توان پروژه‌های مورد قبول ایجاد کرد.
- فرض ۴: فرهنگ در راستای مؤلفه‌های مهم است.
- فرض ۵: وضعیت اقتصادی و شرایط کنونی کشور سوریه محتوای توافق‌نامه بین دو کشور از مؤلفه‌های مهم تأثیرگذار در پروژه‌ها است.
- فرض ۶: فرض اصلی: امکان و‌گذاری پروژه‌های مسکونی سوریه به معماران ایرانی.

۴- بحث و ارزیابی تحقیق

در شرایط بحرانی کشور سوریه، اولویت حکومت تأمین مسکن برای پناهندگان و اجرای پروژه‌های بزرگ مسکونی است. بنابراین، با توجه به ماهیت پروژه‌ها و شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی سوریه می‌توان گفت که انجام پروژه‌های مشترک بین‌المللی بهترین راه برای انجام پروژه‌های سنگین به‌شمار می‌رود. همچنین، به خاطر وضعیت اقتصادی و تحریم بر کشور ایران، در این شرایط کشور سوریه می‌تواند بازار و محل درآمد مناسبی برای ایران باشد و به نظر می‌رسد که اجرای این پروژه به نفع هر دو طرف خواهد بود. در تحقیق حاضر، موضوع امکان و‌گذاری پروژه‌های معماری مسکونی به معماران ایرانی بررسی گردید. همچنین، در این قسمت از تحقیق دلایل موفقیت پروژه‌های مشترک ایران و سوریه از دیدگاه معماران سوریه بررسی خواهد شد.

هدف از تحقیق حاضر، ارایه یک مدل معماری بر اساس روش نظریه داده بنیاد بود. تحقیق حاضر با توجه به اهمیت موضوع ساخت بناهای مسکونی پس از جنگ از طرف خارجیان و با عنایت به فقدان انجام مطالعات در این موضوع صورت گرفت. در طراحی یک مدل از رویکرد داده بنیاد از رویکرد کیفی و با طرح شیوه اکتشافی استفاده شد.

می‌توان گفت که این تحقیق، اولین تحقیق کیفی از نظرسنجی امکان و‌گذاری پروژه‌های معماری مسکونی به معماران ایرانی است.

یافته‌های مطالعه حاضر نشان می‌دهد که معماران ایرانی به تنهایی و با اطلاعاتی که دارند قادر به انجام پروژه‌های مسکونی مناسب برای روش زندگی مردم سوریه نیستند. در مطالعه حاضر عدم آگاهی به معماری سوریه از جمله ضعف‌های معماران ایران بود که می‌تواند مانع از ساختن پروژه‌های موفق شود. دور بودن منطقه و عدم تعامل بین معماران دو کشور، ممکن است باعث ایجاد بناهای ناکارآمد برای ساکنان شود؛ ولی علی‌رغم محدودیت‌ها و مشکلاتی که معماران ایرانی دارند، اتخاذ رویکرد مناسب و کارهای مشترک با معماران سوریه را شیوه کاهش مشکلات و ساختن بناهای متناسب با نیازهای زندگی مردم می‌دانستند. پس از بررسی پیشینه تخصصی تحقیق و مقایسه آنها با داده‌های به‌دست‌آمده، می‌توان ملاحظه نمود که نکات مطرح‌شده به‌عنوان مشکلات بازسازی یا نوسازی در تحقیقات پیشین، نکاتی هستند که شرکت‌کنندگان ایرانی در مصاحبه نیم ساختار به آنها اشاره کردند.

اگرچه یافته‌های مطالعه حاضر سبب آگاهی و شناخت معماران ایرانی در مورد معماری سوریه است، اما تأیید نتایج آن به مطالعه کیفی و کمی بیشتری در این راستا نیاز دارد. ساختن بناهای مسکونی در سوریه یکی از مشکلات مهم کشور است. گروه‌ها و پژوهش‌های دیگری در موارد مختلف با روش‌های ساخت‌وساز کشور، وضعیت اقتصادی، شناخت تفاوت بین مناطق مسکونی مختلف و به‌طور هم‌زمان، پروژه‌های مسکونی مورد نیاز می‌باشد.

با توجه به اینکه بدون وجود دقت علمی پژوهش کمی یا کیفی بی‌ارزش بوده و مطلوبیت خود را از دست می‌دهد؛ بنابراین دغدغه درباره پایایی و روایی در همه‌ی شیوه‌های پژوهش، مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار دارد [22]. بنابراین، برای ارزیابی تحقیق، با توجه به اینکه فرض اصلی مطرح‌شده در مدل اخیر (مدل ۲) در مورد و‌گذاری پروژه‌های معماری سوریه به معماران ایرانی امکان‌پذیر است و پروژه‌ها با موفقیت اجرا خواهند شد؛ در این قسمت، برای استخراج عامل‌های کلیدی در همکاری معماری موفق، از مصاحبه با معماران سوریه استفاده شد. در پرسش‌نامه از استادان و متخصصان این حوزه پرسیده شد که هر یک از عوامل استخراج‌شده از ادبیات موضوع و یافته‌های حاصل از پژوهش‌های قبلی و مصاحبه نیمه ساختار با

توافق	توسعه روابط بین معماران هر دو کشور
توافق	قابلیت هماهنگی برای حل سریع مشکلات
ذکر نشده	جلسات مداوم برای ارزیابی عملکرد بخش‌های مختلف پروژه
ذکر نشده	برگزاری جلسات بین افراد قابل اعتماد برای اجرای نظارت دائمی روی پروژه و روند عمل و پیشرفت کار
توافق	اعتماد (متقابل) بین دو طرف

تفاوت فرهنگی ممکن است باعث عدم درک درست منظور و خواسته‌ها توسط افراد و نهادها شود و در نتیجه، در حین همکاری تعارض رخ دهد. داشتن یک چارچوب مشترک و یک پیوست فرهنگی می‌تواند گره‌گشا باشد. علی‌رغم وجود شباهت‌ها، مروری بر معماری مسکونی دو کشور، نشان از وجود نقاط افتراق و اشتراک زیادی در مبانی و اصول طراحی و ساخت معماری مسکونی دارد. بررسی شرایط موجود نشان می‌دهد که همکاری بین دو کشور شامل نکات مثبت بیش از نکات منفی است و کمبود تجارب حرفه‌ای بین دو کشور، سبب عدم هماهنگی میان معماران در اجرای طرح‌های قبلی است. اما همکاری بین دو کشور در حوزه ساخت‌وساز موردی است که نیازمند بررسی و تحلیل معماری دو کشور است. تحلیل ویژگی‌های معماری دو کشور و شباهت‌ها و تفاوت‌ها برای رفع ابهام در حوزه کار مشترک، ضرورت اصلی ساختار موردنظر را تشکیل می‌دهد.

بنابراین، علاوه بر نکته‌های مطرح‌شده در جدول فوق، خلاصه‌ی نکات تحقیق جهت اهداف مشترک همکاری میان دو کشور را می‌توان در محورهای زیر در نظر گرفت:

- توجه همه‌جانبه و بیشتر به وضعیت مردم به عنوان عنصر اصلی ساخت مسکن

- فهم مسایل پیچیده‌ی شهرهای معاصر و رایج راه‌حل‌های مناسب در مورد آنها

- هر چقدر میزان همکاری و ارتباطات میان اعضای درون شبکه افزایش یابد، احتمال انجام پروژه‌های موفق بیشتر خواهد شد.

- برقراری ارتباطات میان دو کشور از طریق افزایش آگاهی نسبت به حوزه‌های مختلف

شایان ذکر است که در جریان مصاحبه‌ها برخی از معماران تجربیات مشابه و تجربیات شخصی خود در همکاری با خارجی‌ها و نکات مثبت و منفی حاصل از آن را بیان کرده‌اند.

بر اساس یافته‌های پژوهش انجام‌شده با روش داده بنیاد می‌توان نتیجه گرفت که واگذاری پروژه‌های سوریه به معماران ایرانی ممکن است همراه با چالش‌ها و مشکلاتی باشد و سبب ایجاد اختلال در زندگی ساکنان منطقه گردد. علاوه بر این، بناهای مسکونی جدید ممکن است با هویت معماری شهر ناسازگار باشد. مواجهه مؤثر با مشکلات فرض شده مستلزم مشارکت مردم منطقه در کارهای طراحی و مشارکت معماران سوریه یا حداقل مطالعات بیشتری در مورد معماری سوریه است. درعین حال معماران و استادان متخصص هر دو کشور ایران و سوریه تأکید کردند که دو کشور هم نقشه راه و هم برنامه اقدام مشترک دارند و می‌توانند با عملکرد مشترک و منظم به‌موقع، موجبات تسهیل انجام پروژه‌ها و تسریع گسترش روابط دو کشور را فراهم کنند. همه طراحان نیز در این زمینه اعلام آمادگی برای همکاری کردند.

معماران ایرانی، تا چه حد می‌تواند بر موفقیت همکاری معماری میان سوریه و ایران تأثیرگذار باشد.

به دلیل دشواری‌هایی که در مراجعه به معماران سوریه وجود دارد، تلاش شد به جوانب مختلف این موضوع در حد امکان پرداخته شود که برای تکمیل یافته‌های موجود در این حوزه مورد نیاز است. پس از تحلیل محتوای متن مصاحبه‌ها، گزاره‌های استخراج‌شده دسته‌بندی شد. در جدول ۴ داده‌های حاصل از مصاحبه ارایه شده است.

با مصاحبه‌های انجام‌شده با استادان دانشگاه البعث در سوریه و مهندسان معماری در سوریه شاخص‌های موفقیت پروژه‌های انجام‌شده توسط دو کشور را در جدول ۴ می‌توان مشاهده کرد که تطابق زیادی بین مفاهیم به‌دست‌آمده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با معماران ایرانی با شاخص‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه‌های معمولی با معماران سوریه وجود دارد. این توافق بین نکات مستخرج از پیشینه پژوهش با مصاحبه نیم ساختار معماران ایرانی و مصاحبه معمولی با معماران سوریه ساخت نتیجه تحقیق را بهبود می‌بخشد.

جدول ۴ مشخصات دموگرافیک شرکت‌کنندگان

Table 4 Demographic Characteristics of Participants

سطح تحصیلات	جنس	وضعیت اشتغال	میانگین سن	محل زندگی و کسب کار
	مرد:	۸ نفر شاغل		
استادان	۷ نفر	در دانشگاه یا سازمان دولتی	۲۵ -	همه در شهر
دکترای معماری	زن:	۲ نفر شاغل در دفتر معماری آزاد	۳۵	حصص در سوریه زندگی و کار می‌کنند

عوامل موفقیت پروژه‌ها بر اساس مصاحبه‌های انجام‌شده با استادان و معماران در سوریه در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵ عوامل موفقیت به‌دست‌آمده از مصاحبه‌های انجام‌شده با استادان و معماران در سوریه

Table 5 Project success factors obtained from interviews with professors and architects in Syria

شاخص	توافق / عدم توافق
اولویت دادن به مردم (اهداف مشخص)	توافق
ارتباط کافی بین دو کشور	توافق
پذیرش طرح‌ها از سوی مردم و دولت	توافق
استفاده از داده‌های وزارت ساخت	توافق
استفاده از تحقیقات انجام‌شده در سوریه	توافق
استفاده از منابع موجود	توافق
استفاده از فناوری‌های جدید ساخت‌وساز تا حد امکان	ذکر نشده
استفاده از فناوری اطلاعات سوریه	ذکر نشده
طراحی درست از نظر امور فنی و هنری	توافق
حفظ هویت معماری سوریه	توافق
هماهنگی بین دو کشور	توافق

۵- نتیجه‌گیری

- بر اساس محدودیت زمانی انجام این تحقیق، این پژوهش با استفاده از نظر متخصصان در دو دانشگاه معروف انجام شده و باید نظر تعدادی از متخصصان در مناطق دیگر گرفته شود تا بدانیم که نتایج حاصل شده از این پژوهش، قابلیت تعمیم دارد یا نه.

۶-۲- پیشنهادها

در پایان این تحقیق و پس از بررسی پیشینه و تحلیل نتایج و مقایسه نظر معماران ایران و معماران سوریه، پیشنهادها به شرح زیر ارائه می‌شود:

۶-۲-۱- پیشنهادها بر مبنای یافته‌های تحقیق

بی‌تردید انجام پروژه‌های مشترک بین دو کشور را نباید فقط از دیدگاه معماران جستجو کرد؛ بلکه همواره تأثیر مهندسان فنی و مدیران پروژه‌ها و در نظر گرفتن وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی از مواردی است که باید مورد توجه و بررسی قرار گیرد. بر این اساس لازم است که تمامی تیم‌های همکار نقش درستی ایفا نمایند تا پیشرفت کار و انجام پروژه‌های موفق قابل مشاهده باشد. در این راستا، برای انجام پروژه لازم است برنامه‌ریزی همه‌جانبه انجام شود و توجه معماران ایرانی به هویت منطقه سوریه در کارهای طراحی و توجه به نظر ساکنان؛ کسانی که دوران سختی در جنگ نه‌ساله گذرانده‌اند، تقویت رابطه بین معماران دو کشور، رفت‌وآمد معماران ایرانی به سوریه، هماهنگی معماران سوریه و مسؤولان سازمان‌های میراث فرهنگی سوریه و سازمان ساخت‌وساز سوریه با معماران ایرانی نقش اساسی در انجام پروژه‌های مورد قبول خواهد داشت.

۶-۲-۲- پیشنهاد تحقیق جدا از مسایل مطرح‌شده

- جامعه آماری در نظر گرفته‌شده برای این تحقیق افراد دارای سن ۲۷-۳۵ سال بود. علاقه‌مندان می‌توانند این تحقیق را بر روی معماران بیشتر از این بازه سنی نیز انجام دهند.
 - در این تحقیق جامعه آماری، دانشجویان دکتری در نظر گرفته‌شده است، بنابراین در پژوهش‌های آتی این مطالعه می‌تواند در مورد اقشار مختلف جامعه و در شهرهای مختلف نیز بررسی شود.
 - به‌جای انجام تحقیق در حوزه معماری، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی حوزه شهرسازی در سوریه انتخاب گردد تا مشکلات پیش‌آمده به‌صورت مفصل‌تر بررسی شود.
- توجه به پژوهش‌های پیشین، نشان می‌دهد که بحث معماری پس از جنگ و بررسی تجارب در کشورهای مختلف، بحث مهم و گسترده‌ای است و می‌تواند به‌عنوان یک پژوهش جدا بررسی شود. برای بهبود تعمیم‌پذیری نتایج تحقیق حاضر پیشنهاد می‌شود شناخت ویژگی‌های بناهای مسکونی هر دو کشور به‌طور مفصل و تحلیل وضعیت ساخت‌وساز در سطح کلان (شهر) و خرد (مسکن) صورت گیرد.

۷- تقدیر و تشکر

از کلیه مهندسان و دانشجویان دکتری معماری دانشگاه تربیت مدرس و استادان دانشگاه البعث در سوریه که در این پژوهش شرکت کرده‌اند، همچنین از مهندسان و استادان محترمی که در فرایند کدگذاری و اصلاح کدها ما را یاری نمودند، صمیمانه تقدیر و تشکر می‌کنیم.

امروزه تأمین مسکن یکی از مشکلات بزرگ سوریه است و همکاری با کشورهای همسایه می‌تواند راهکاری مناسب برای کمک به حل این معضل باشد. یکی از موانع بر سر این راه، خلأ ادبیات پژوهشی در حوزه همکاری بین کشورهای مختلف و عدم شناخت ویژگی‌ها و خصایص معماری سوریه است. به نظر می‌رسد گام نخست در راستای واگذاری پروژه‌های سوریه به معماران ایرانی، شناخت نظر معماران ایرانی در شیوه‌ی ساخت‌وساز در سوریه باشد. این مطالعه با هدف امکان‌سنجی واگذاری پروژه‌های سوریه به معماران ایرانی از نوع تحقیق کیفی و به روش داده بنیاد انجام شده است.

یافته‌های مطالعه بیانگر این است که یکی از ضرورت‌های انجام پروژه‌های موفق در سوریه فراهم نمودن شرایط مشارکت مردم در کارهای طراحی و آگاهی کامل به شرایط سوریه و معماری آن است (همان‌گونه که در مدل ۲ نمایش داده‌شده است). بدین منظور لازم است که معماران، فرهنگ کشور سوریه را از جمله مؤلفه‌های مهم فرض کنند. با لحاظ کردن نظر مردم و معماران سوریه و رفت‌وآمد معماران ایرانی به سوریه می‌توان پروژه‌های کارآمد ایجاد کرد. همچنین، وضعیت اقتصادی و شرایط کنونی کشور سوریه در محتوای توافق‌نامه بین دو کشور از مؤلفه‌های مهم تأثیرگذار در پروژه‌ها است و از این طریق واگذاری پروژه‌های مسکونی سوریه به معماران ایرانی می‌تواند منجر به ایجاد پروژه‌های موفق شود. علاوه بر این، معماران سوریه تأکید کردند که در یک بستر اجتماعی، وجود حس اطمینان بین دو طرف موجب برقراری ارتباطات مناسب و افزایش تفاهم فرهنگی مشترک و قطعاً باعث موفقیت در همکاری میان دو کشور می‌گردد. به‌علاوه اینکه هماهنگی بین طرفین موجب برقراری ارتباطات قوی میان دو طرف در داخل و خارج کشور و افزایش اعتماد به یکدیگر و همچنین نزدیکی در فرهنگ سازمانی می‌گردد.

با نگاهی گذرا به تحقیق انجام‌گرفته می‌توان به پررنگ بودن نقش ویژگی‌های منطقه و مشارکت ساکنان در ساخت بناهای جدید پی برد. تلاش برای کاهش مشکلات و همچنین وضعیت نیاز به مسکن مستلزم اقدام‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی گسترده‌ای است، که البته توافق‌نامه‌های امضاشده بسیار مهم بوده است. به عبارتی باید گفت که واگذاری پروژه‌های مسکونی به معماران ایرانی به مثابه‌ی برداشتن یک‌قدم به سمت حل مشکلات مسکن در کشور سوریه است. می‌توان گفت که مشارکت مردم منطقه، مشارکت معماران سوریه، مطالعه بیشتر، و عملکرد منظم و به‌موقع موجب تسهیل انجام پروژه‌ها است. در نهایت، بسیاری از معماران ایرانی می‌توانند در این زمینه چاره‌گشا باشند و تعداد زیادی از معماران نیز در این زمینه اعلام آمادگی برای همکاری کرده‌اند.

۶- مشکلات و پیشنهادها

۱-۶- محدودیت تحقیق

- محدودیت‌های تحقیق جزء موانع ذاتی پژوهش است و حل آنها در دست پژوهشگر نیست. از جمله مهم‌ترین موارد محدودکننده این تحقیق:
 - برای انجام مصاحبه دسترسی به متخصصان پژوهش که در سوریه هستند، کمی دشوار بود.
 - از دیگر محدودیت‌های این تحقیق، روش تحقیق است که کیفی است و نتایج پژوهش را نمی‌توان کنترل نمود، با توجه به اینکه داده‌های عددی ندارد.

۸- مراجع

- [19] U. Fleck, *An Introduction to Qualitative Research*, pp. 330, (Translated by H. Jalili), Tehran, Ney Publication, 2008. (in Persian فارسی)
- [20] A. Strauss, J. Corbin, *Principles of Qualitative Research Methodology: Basic Theory: Procedures and Methods*, 5th Edition, pp. 61- 119, (Translated by: B. Mohammadi), Tehran, Humanities and Cultural Studies Institute, 2006. (in Persian فارسی)
- [21] J. Lee, *A grounded theory: Integration and Internalization in ERP adoption and use*, PhD Thesis, pp. 49, University of Nebraska, In Proquest UMI Database, 2001.
- [22] N. J. Foss, T. Pedersen, *Microfoundations in Strategy Research*, *Strategic Management Journal*, Vol. 37, No. 13, pp. 30, 2016.
- [23] S. H. Miri, Z. Amiri, Investigating the reconstruction of post-traumatic housing from the perspective of residents' mental image (A case study of a lamb after the Rudbar earthquake- Manjil 1990), *Iranian Architectural Studies*, *Two Quarterly Journal of Iranian Architecture*, No. 1, pp. 97- 108, 2012. (in Persian فارسی)
- [24] A. Ghasemi Nejad, V. Bahrami, Designing the data model of the Foundation for the use of virtual networks in the realization of education of the illiterate and illiterate in Lorestan province, *Quarterly Journal of Educational Innovation*, Vol. 19, No. 74, pp. 165- 189, 2020. (in Persian فارسی)
- [25] M. Ferasatkhan, *The method of research in the social sciences, with emphasis on the theory of the foundation (grounded theory GTM)*, First Edition, pp. 225, Tehran, Nashr Agah Press, 2016.
- [26] A. S. Khair Sadat, A. D. Rokanabadi, M. Piravi Vanak, Presenting a new approach to re-reading the concept of memory and its place in the qualitative evaluation of the performance of public spaces (Case study: Yazd Faculty of Art and Architecture), *Journal of New Researches- New Attitudes in Human Geography*, Vol. 12, No. 2, pp. 491- 506, 2020. (in Persian فارسی)
- [27] T. Nasr, The position of the "housing architecture" paradigm in the image of today's Iranian- Islamic city, *Scientific Research Quarterly, Iranian Islamic City Studies Quarterly*, No. 22, pp. 67- 78, 2015. (in Persian فارسی)
- [28] A. Aqaltifi, I. Hojjat, Investigating the Impact of the Concept of House on Its Physical Developments in Contemporary Times in Tehran, *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning*, Vol. 26, No. 4, pp. 41-54, 2018. (in Persian فارسی)
- [29] H. Moeini, F. Moradi, F. Jehrami, Identify the causes and consequences of women's tendency to fashion using data grounded theory, *Journal of Women and Society*, Vol. 11, No. 3, pp. 259- 278, 2020. (in Persian فارسی)
- [1] Gh. Deghany, *From Adaptability to Mobility: Spaces for Learning in the War Zones of The Syrian Arab Republic*, Master Thesis, Carleton University, Ottawa, Ontario, pp. 4-10, 2017.
- [2] *Iran builds 6,000 residential units in Syria*, Accessed on 20 May 2018, <https://www.mrud.ir/news-view/ArticleId/10987>. (in Persian فارسی)
- [3] S. Zakai, Theory and Research in Qualitative Methods, *Social Science Quarterly*, Allameh Tabatabai University, Vol. 8, No. 17, pp. 3, 2002. (in Persian فارسی)
- [4] P. Martin, Y. Turner, Grounded Theory and Organizational Research, *The Journal of Applied Behavioral Science*, Vol. 22, No. 2, pp. 141, 1986.
- [5] J. Yousefi, M. Azkia, A. Kaledi, *Developing a Conceptual Model Based on the Integration of Native and Modern Knowledge Using Basic Theory in Post-Developmental Recovery*, Conservation, Conservation and Utilization of Natural Resources (Case Study: Ili Mamasani Fars Province), *Sociological Studies*, Vol. 9, Spring, No. 34, pp. 19, 2017. (in Persian فارسی)
- [6] Sh. Bach, E. Righteous, S. Bell, Generation of sonotop map using Grounded Theory and Nvivo software (Case study: Tehran District 12), *Journal of Environmental Studies*, Vol. 43, Summer, No. 2, pp. 8, 2018. (in Persian فارسی)
- [7] J. W. Creswell, *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*, 4th Edition, pp. 231, Boston, Pearson Publication, 2012.
- [8] S. Masaeli, Khorramshahr housing, From native patterns to design criteria, *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning*, No. 45, pp. 74- 61, 2011. (in Persian فارسی)
- [9] A. Fallahi, Post-Accident Housing Reconstruction Approaches; From birth to puberty, *Safa Scientific- Research Journal*, Shahid Beheshti University, No. 53, pp. 125- 129, 2012. (in Persian فارسی)
- [10] B. Kalthornia, Reconstruction of Qasr Shirin from narration to reality, Research to achieve the theoretical content of reconstruction projects, *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning*, Vol. 17, No. 4, pp. 71- 80, 2012. (in Persian فارسی)
- [11] H. Farahani, R. Khoshfatar, M. Hajipour, Evaluating the process of people's participation in the reconstruction of settlements Earthquake (Case study: Shirvan village), *Geographical Perspective (Human Studies)*, Vol. 8, No. 22, pp. 68- 81, 2013. (in Persian فارسی)
- [12] S. H. Bahreini, M. S. Izadi, M. A. Mofidi, Approaches and urban renewal policies (from sustainable reconstruction to sustainable urban regeneration), *Scientific-Research Quarterly- Urban Studies*, Vol. 9, pp. 17- 30, 2013. (in Persian فارسی)
- [13] G. Shadifar, A. Fallahi, Documenting the reconstruction of the city of Ferdows after the earthquake 1347, *Journal of Fine Arts- Architecture and Urban Planning*, Vol. 22, No. 3, pp. 71- 82, 2017. (in Persian فارسی)
- [14] Sh. Motawef, M. Shahrokhian, E. Kazeminia, Study of Post war Reconstruction of Jamaleh Quarter in Isfahan Bagh- E- Nazar, Vol. 65, No 15, pp. 41- 48, 2018. (in Persian فارسی)
- [15] B. G. Glaser, A. L. Strauss, *The Discovery of Grounded Theory: The Strategies for Qualitative Research*, Second Edition, pp. 61, United States of America: Library of Congress, 1967.
- [16] D. Safa, H. Fuladi, A Qualitative Study of the Causes and Backgrounds of Home Theft and its Impact on Social Order and Security (Case Study: Qom City), *Iranian Social Issues Review*, Vol. 7, No. 1, pp. 133- 135, 2016. (in Persian فارسی)
- [17] Sh. Rezaei, Designing a Monetization Model for Iranian Football Clubs: A Grounded Theory Approach, *Applied Research in Sport Management*, Vol. 6, No. 3, pp. 105, 2018. (in Persian فارسی)
- [18] M. Shiroudi, A Study of the Localization Approach of Modern Political Concepts in the Political Thought and Practice of Imam Khomeini Qods Sareh, *Scientific- Research Quarterly of Islamic Revolution Researches*, Scientific Association of Islamic Revolution of Iran, Vol. 1, No. 2, pp. 98, 2012. (in Persian فارسی)